

Nr 8.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggspension åt förre vaktkonstapeln i fångvården Sven Bengtsson Lilja och pension åt mjölnaren vid statens uppfostringsanstalt å Bona Adolf Fredrik Andersson; given Stockholms slott den 12 januari 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt under punkterna 1:o och 2:o.

GUSTAF.

Georg Bissmark.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 januari 1929.

Närvarande:

Statminister LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bissmark anför:

1:o.

Den 8 januari 1898 blev dåvarande vaktkonstapeln vid centralfängelset å Långholmen Sven Bengtsson Lilja under tjänstgöring överfallen av en därstädes förvarad straffånge Johan Olof Lundqvist, som tilldelade Lilja dels upptill å vänstra låret ett tvärgående sår, vilket på mitten gick ända in till lårbenet och som sträckte sig från lårets främre, inre sida till baksidans mitt, dels ock åtskilliga hugg å vänstra sidan av bröstet, vilka delvis genomträngde kläderna utan att dock medföra någon kroppsskada. För misshandeln, vilken synes hava föröfvats med en av Lundqvist vid korgarbete i

Tilläggspension åt förre vaktkonstapeln S. Bengtsson Lilja.

fängelset använd slidkniv, blev Lundqvist av Kungl. Maj:t genom utslag den 2 augusti 1898 dömd till fem års straffarbete.

Sedan Lilja, som av Lundqvist icke kunnat utbekomma någon som helst ersättning för de honom till följd av överväldet tillskyndade utgifter och lidanden, hos Kungl. Maj:t anhållit om gottgörelse dels för utgifter för sjukvård och skadade klädespersedlar med 91 kronor 25 öre, dels för mistade tjänstgöringspenningar med 294 kronor 35 öre och dels för sveda och värk med 100 kronor, tilldelade Kungl. Maj:t genom beslut den 10 februari 1899 Lilja en gratifikation av 485 kronor 60 öre.

I skrivelse den 20 september 1928 har Lilja — vilken efter uppnådd pensionsålder med nämnda september månads utgång erhållit avsked med pension — anfört, att vid tiden för beviljandet av omförmälda gratifikation det på grund av då avgivet läkarbetyg antagits, att skadan ej skulle för Lilja medföra framtida men. Under årens lopp hade emellertid visat sig, att detta antagande var felaktigt. Hela tiden efter misshandeln hade Lilja haft svår värk i det skadade benet, vilken värk tilltagit i intensitet med åldern. Fångvårdsstyrelsen hade årligen bekostat Lilja ett visst antal badstubar, som i någon mån lindrat plågorna. Då han nu erhöle avsked, bleve Lilja nödsakad att själv bekosta dylika bad. Den pension, som Lilja komme att tilldelas, vore emellertid ej så stor, att den tålde utgifter för särskild skötsel. Även Liljas förvärvsförmåga vore genom skadan nedsatt. På grund härav och under framhållande tillika att möjlighet till befordran inom fångvården ej torde varit utesluten för Lilja, därest han icke till följd av sitt lidande måst undan för undan söka transport till fängelser, där relativt lindrig tjänstgöring kunnat påräknas, hemställde Lilja om en tilläggs pension av 40 kronor i månaden, räknat från den 1 oktober 1928.

Vid skrivelsen var fogat ett läkarintyg rörande Lilja av följande lydelse:

»Lilja klagar över värk i vänstra låret med utstrålning uppåt höften och nedom knät, över kramp, som lokaliseras till lårmuskulaturen å vänstra lårets framsida samt över svaghet i vänstra benet. Obehagen och svagheten hava under senare åren tilltagit. Värken är ständig, förvärras av långvarigare och kraftigare ansträngning. Lilja kan ej ligga på vänster sida, ty detta läge ökar smärtan. Vid läge på höger sida är det svårt att få vänstra benet i lämpligt läge. Krampen kommer även efter mindre ansträngningar. Smärtan och krampen förskjuter eller förhindrar sömnen. I allmänhet är vänstra benet väl dugligt att gå och stå, ja för några år sedan även att springa kortare sträcka (sådant ökar smärtan); men ibland är benet i stället så svagt, att Lilja ej kan gå uppför en trappa på vanligt sätt utan måste gå före med högra foten. Å vänstra låret upptill ett långt, djupt indraget ärr, som börjar å lårets främre inre sida 3 tvärfingrar nedanför lig. Pouparti, löper snett nedåt utåt, fortsätter å baksidan och slutar å lårets bakre inre sida 3 tvärfingrar nedanför glutealvecket; den sistnämnda delen av såret i en utsträckning av 10 centimeter visar ringa respektive ingen indragning. I större delen av sin utsträckning visar ärrret en bredd av 2 å 3 tvärfingrar och är stråligt. Framtill och på sidan är ärrret mycket känsligt. Främre muskelpartiet nedanför ärrret företer ökad känslighet för tryck. Såret och

underbenets muskulatur visar ingen atrofi. Snarare är volymen ökad ett stycke ovan och nedan ärret. Vid stående vilar kroppen på det sträckta högra benet nästan undantagslöst. När kroppstyngden någon gång överflyttas på vänstra benet, står detta i helt lindrig böjställning. Vänstra benet kan endast en helt kort stund helt sträckas, ty annars olidlig smärta i nedre-yttre delen av poples. Styrkan vid böjning och sträckning i höftleden samt böjning och sträckning i knäleden är å vänstra sidan betydligt nedsatt.

Jag har minne av Liljas skada, då jag såsom läkare mottog honom den 8 januari 1898 och sedan skötte honom. Snittet räckte från de stora kärnen å framsidan till v. ischiad. å baksidan utan att dock skada dessa och gick ända in till benet.

Lilja har under de 18 år, han varit i tjänstgöring här och enligt uppgift även tidigare årligen erhållit 12—20—24 stycken badstubad för lindring av värken; och han är säkerligen i behov av dylika fortfarande.

Ångelholm i kronohäktet den 28 augusti 1928.

C. Adlercreutz

Fängelseläkare, Lasarettsläkare.“

Fångvårdsstyrelsen, som med skrivelse den 25 september 1928 överlämnat Liljas framställning till Kungl. Maj:t, anför i yttrande över ansökningen:

Att den Lilja av Kungl. Maj:t tilldelade gratifikationen bestämdes till förut nämnda, jämförelsevis blygsamma belopp, hade uppenbarligen haft sin grund däri, att det men, Lilja fått av misshandeln, då antagits icke skola bliva bestående för framtiden. Detta antagande hade emellertid, såsom framginge av det vid den nu föreliggande ansökningen fogade läkarintyget, visat sig oriktigt; och hade Lilja kunnat inom fångvården sysselsättas allenast med mindre krävande arbete. Även hade Lilja till följd av misshandeln, särskilt under senare år, lidit av plågor i det skadade benet, varför fångvårdsstyrelsen är för år medgivit, att han finge på fångvårdens bekostnad undergå badbehandling.

Då Lilja efter sin nära fyrtioåriga, väl vitsordade tjänstetid hos fångvården med utgången av september 1928 avginge, ägde han under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 1,716 kronor, oberäknat dyrtids-tillägg.

Med hänsyn till att Lilja vid fullgörandet av sin tjänstgöring inom fångvården lidit skador, vilka för honom medfört bestående invaliditet i förening med plågor, för vilkas lindrande han även för framtiden torde behöva vidkännas kostnader, syntes det styrelsen som om den ringa ersättning för skada och värk, han tidigare erhållit, icke vore tillfyllest och att staten fördenskull icke borde undandraga sig att bereda honom något tillägg till den honom tillkommande pensionen.

Styrelsen finge alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte bereda Lilja ett årligt understöd till skäligt ansett belopp av 300 kronor att utgå från och med den 1 oktober 1928.

Statskontoret, som hörts i ärendet, uttalar i ett den 13 oktober 1928 dagtecknat utlåtande, att ämbetsverket med hänsyn till föreliggande omständigheter funne billigheten bjuda, att Lilja undfinge något tillskott till sin pension såsom ersättning för den honom övergångna misshandeln och för att sätta honom i tillfälle att fortfarande genom lämplig behandling lindra plågorna i det skadade benet; och ansåge sig statskontoret kunna biträda vad fångvårdsstyrelsen i sådant avseende föreslagit. På grund härav och under

erinran, att 1927 års riksdag under likartade förhållanden beviljat tilläggs-pension åt förre vaktkonstapeln J. A. Schwan, föreslog statskontoret, att tilläggs-pension å 300 kronor för år från allmänna indragningsstaten måtte utverkas åt Lilja.

Av i ärendet företedda handlingar framgår, att Lilja, som är född den 9 juni 1863, inträdde i fångvårdens tjänst den 1 november 1888 samt konstituerades till vaktkonstapel den 5 mars 1889. Efter tjänstgöring vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona och centralfängelset å Långholmen transporterades Lilja från och med den 1 januari 1899 till tvångsarbetsanstalten i Landskrona, varifrån han för att erhålla lindrigare tjänstgöring den 1 juni 1910 förflyttades till kronohäktet i Ängelholm, där han tjänstgjorde till avskedstagandet. Från fängelseföreståndare och andra, under vilka Lilja tjänstgjort, har han erhållit mycket goda vitsord för redbarhet och duglighet.

Lika med de hörda myndigheterna anser jag den föreliggande framställningen vara förtjänt av beaktande. Utredningen giver vid handen, att den Lilja i tjänsten åsamkade skadan varit av allvarligare art och efterlämnat mera kvarstående men än från början kunnat bedömas. Med åren har nämligen, på sätt det i ärendet företedda läkarintyget utvisar, uppkommit svår värk i det skadade benet i förening med kramp, varjämte en viss invaliditet inträtt. Lilja, som icke erhållit annan skadeersättning än förutnämnda av Kungl. Maj:t honom tillerkända gratifikation, har därjämte på fångvårdens bekostnad fått undergå badbehandling för att vinna lindring i värken. Då efter avskedstagandet denna förmån ej längre står honom till buds och hans numera minskade inkomster ej torde förslå att bekosta dylik skötsel, synas mig starka billighetsskäl tala för att statsmakterna för ändamålet bereda honom någon ekonomisk hjälp. Jag anser mig därför böra tillstyrka myndigheternas förslag om utverkande av tilläggs-pension åt Lilja. Till stöd härför tillåter jag mig jämväl åberopa det av statskontoret anförda fallet.

Tilläggs-pensionen synes mig böra så utmätas, att därigenom tillförsäkras Lilja möjlighet att anlita erforderlig behandling, och torde det av myndigheterna härutinnan föreslagna beloppet få anses väl avvägt. Liksom den Lilja tillförsäkrade pensionen torde tilläggs-pensionen böra utgå från och med den 1 oktober 1928.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att förre vaktkonstapeln Sven Bengtsson Lilja må från och med den 1 oktober 1928 under sin återstående livstid uppbära — utöver honom författningsenligt tillkommande pension — en pension från allmänna indragningsstaten av 300 kronor för år.

2:o.

I skrivelse den 18 juni 1928 har styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att bevilja mjölnaren vid anstalten Adolf Fredrik Andersson en årlig pension av 850 kronor att utgå från och med den 1 juli 1929.

Pension åt mjölnaren vid statens uppfostringsanstalt å Bona A. F. Andersson.

Till stöd för sin hemställan anför *styrelsen för Bonaanstalten* följande:

Alltsedan Bonaanstalten med 1905 års ingång begynte sin verksamhet, hade vid det vid anstaltens egendom bedrivna jordbruket varit anställda vissa befattningshavare, vilka uppburit avlöning av nämnda egendoms avkastning. Avlöningen hade utgått med belopp, som av anstaltens styrelse bestämts. Några av dessa befattningshavare hade under längre tid varit vid Bona egendom anställda, innan densamma kom i statens ägo. Bland dessa vore även Andersson, född den 13 juni 1864. Då Bona egendom den 14 mars 1904 övertogs av delegerade för anordnande därstädes av en tvångsuppfostringsanstalt, hade Andersson antagits i Bona egendoms tjänst. Alltsedan dess hade Andersson, förutom det han handhaft skötseln av anstaltens kvarn, varit slöjdare och biträdd med vakthållning vid och vård av anstaltens elektriska belysningsmaskinerier och jämväl deltagit i tillsynen å anstaltens elever under deras fritider. Vid sin numera framskridna levnadsålder behövde Andersson med hänsyn till de stora krav på obruten och spänstig kropps- och själskraft, som i uppfostringsverksamheten vid Bona måste ställas på där tjänstgörande befattningshavare, ersättas med en yngre person. Flera av anstaltens befattningshavare, vilka åtnjöte arvoden å ordinarie avlöningsstat, började också komma upp i sådana åldersklasser, att de visade avtagande själslig spänstighet och kroppslig vitalitet. Så framt de icke bleve helt oförmögna till tjänstgöring, finge dessa icke avgå med pension förrän vid fyllda 65 år. Styrelsen hade därför funnit det synnerligen önskvärt, att sådana i anstaltens tjänst använda personer, å vilka gällande pensionslag icke vore tillämplig, men som efter långvarig verksamhet vid anstalten icke längre kunde fylla kraven på tjänstduglighet, kunde, efter det de genom särskilda riksdagsbeslut beviljats pension, ersättas med yngre krafter.

I fråga om pensionens storlek yttrar styrelsen:

Andersson hade under sin tjänstetid vid Bona egendom åtnjutit avlöning, som i det närmaste motsvarat extra förmans avlöning. För närvarande uppbure han årligt arvode av 1,740 kronor jämte dyrtidstillägg därå enligt de för statstjänare i nyreglerade verk i allmänhet gällande grunder, med skyldighet att erlägga hyra för den till honom upplåtta bostad och utan några naturaförmåner. Tre fjärdedelar av ovanberörda arvode utgjorde 1,305 kronor. Om hänsyn toges därtill att för full pension åt ordinarie befattningshavare i sådan tjänsteställning, med vilken Anderssons befattning kunde anses likvärdig, fordrades en tjänstetid av trettiofem år, men Andersson icke varit i tjänst vid anstaltens egendom mer än något över tjugofem år, torde han icke kunna göra anspråk på högre pension än 935 kronor, vilket belopp, då Andersson icke med egna pensionsavgifter bidragit till sin pensionering, torde böra ytterligare minskas till ett av styrelsen såsom skäligt ansett belopp av 850 kronor. På i det föregående anförda skäl syntes pension för Andersson böra utgå från och med den 1 juli 1929. Vid nämnda

tidpunkt hade Andersson under nästföregående månad uppnått en levnads-ålder av sextiofem år och varit vid statens uppfostringsanstalts å Bona egendom anställd något över tjugofem år.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har i utlåtande den 18 augusti 1928 tillstyrkt Bonastyrelsens framställning.

Statskontoret, som avgivit ett den 4 september 1928 dagtecknat utlåtande över framställningen, anför däri följande:

Med hänsyn till vad i ärendet blivit meddelat och anfört torde goda skäl få anses föreligga för utverkande av någon pension åt Andersson. Beträffande pensionsbeloppet kunde emellertid någon tvekan råda. Med hänsyn till Anderssons ställning i avlöningshänseende skulle väl närmast ett belopp av 720 kronor kunna ifrågakomma; men då enligt bestämmelserna om förtidspension åt civila löntagare vid försvarsväsendet (Svensk författningssamling nr 10/1926) manlig löntagare, tillhörande den lägsta gruppen (daglönare), skulle efter lika lång anställningstid, som av Andersson innehades, erhålla pension å 1,044 kronor, ansåge sig statskontoret icke böra göra någon erinran mot det av Bonaanstaltens styrelse för Andersson föreslagna pensionsbeloppet 850 kronor, vilket dock torde böra, såsom numera plägade iakttagas, bestämmas till närmaste med tolv i fullt krontal jämnt delbara belopp eller 852 kronor. Pensionen torde böra anvisas att från allmänna indragningsstaten utgå från och med månaden näst efter erhållet enledigande.

Även jag finner mig böra tillstyrka, att Andersson efter slutad anställning vid Bonaanstalten, dock tidigast från och med den 1 juli 1929, beredes pension av statsmedel. Vad pensionsbeloppet angår, torde detsamma, i enlighet med anstaltsstyrelsens förslag med den av statskontoret ifrågasatta jämkning, böra bestämmas till 852 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att mjölnaren vid statens uppfostringsanstalt å Bona Adolf Fredrik Andersson må från och med månaden näst efter den, då han entledigas från sin anställning vid anstalten, dock tidigast från och med den 1 juli 1929, under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 852 kronor.

Vad föredraganden under punkterna 1:o och 2:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
H. Stefenson.